

VI KVINNOR

Nr 1

LÄS i
detta nummer:

Ett outhärligt verktyg

Funderingar kring en
gammal skoldagbok

Statistiken och verk-
ligheten

Sätt makt bakom orden!

100 sökande till varje
ledig plats

Kata Dalström, agita-
tör och fredskämpe

Kvinnor världen över:
SYDAFRIKA

Gammal och mindre
attraktiv

Barnsidor, novell, dik-
ter, film, korsord
m. m.

OMSLAGSBILDEN:

I tankar . . .

Årg. 11 - 1959 - 60 öre

Vi kvinnor 10 år

Med detta nummer inleder vår tidning sin elvte årgång. Det är alltså 10 år sedan den började utkomma.

Som alla dess trogna vänner vet har den en förhistoria. I januari 1947 började Svenska Kvinnors Vänsterförbund utge ett litet medlemsblad med namnet Vi kvinnor i demokratiskt världsförbund. Redan i presentationen uttryckte en av dess stiftare, Elisabeth Tamm, förhoppningen att den en dag skulle bli en tidning. Förhoppningen infriades. Två år senare, i februari 1949, började Vi kvinnor i demokratiskt världsförbund utkomma som tidning. Under det året kom 6 nummer, alla i samma format och sidantal som medlemsbladet haft. Men redan med ingången av 1950 utökades formatet och antalet nummer växte till 9. Från att ha omfattat ibland 8 sidor, ibland 12 och ibland 16 började den 1954 utkomma 20-sidig.

Det låter enkelt när man så här »räknar upp» utvecklingen. Men alla som varit med vet att bakom denna utveckling har legat ett hårt och målmedvetet arbete från deras sida som svarat för tidningens spridning. För att den skulle bära sig ekonomiskt var det nödvändigt att skapa garantier i form av en stadigt ökande prenumerationssupplaga och lösnumperspridning. Otaliga är de steg dess trogna försäljare och prenumerantvärvare gått för att skaffa tidningen nya läsare. Att deras ansträngningar har krönts med framgång, därom vittnar det faktum att varje nummer av vår tidning kommit ut. Inte minst med tanke på de svårigheter av ekonomiskt slag som de senaste åren hopat sig i de flesta tidningsutgivares väg är detta en sak värd att notera och beundra.

Det är två ting som för en tidning av vårt slag spelar en avgörande roll när det gäller att klara ekonomin: att dess kommissionärer och prenumerantvärvare sköter redovisningen perfekt och att de redaktionella kostnaderna hålls nere. Båda dessa betingelser har varit och är för handen. Vi betvivlar att någon annan tidning i vårt land har så trofasta och uppoffrande medarbetare ute på fältet och i spalterna.

ETT OUMBÄRLIGT VERKTYG

Vår tidning föddes i början av år 1947 som ett litet medlemsblad. I det första numret skrev Elisabeth Tamm:

Detta lilla medlemsblad skall en dag — hoppas vi — bli en tidning. Vi behöver en tidning där för att tryckfriheten i tillämpningen ger utrymme åt partipressen, ej åt enskilda åsikter!

där för att en övergångstid, som avgör framtiden, nu alldeles särskilt gäller livet, krig eller fred!

där för att halva mänskligheten, kvinnorna, oaktat rösträtten, ej kan genomföra medbestämmanderätten om samhället utan ett organ som uttrycker dess vilja!

»Vi Kvinnor» är kanske ingen märkvärdig tidning. Men det är märkligt och stort att den levat och fyllt sitt värv och varit vid god hälsa i tio år. SKV:s medlemmar och tidningens redaktion har all rätt att med stolthet se tillbaka på sitt verk. År efter år har alla nummer kommit ut. År efter år har tidningen burit sig. Och det har varit en bra tidning med fina medarbetare.

Hur skulle vi kunna reda oss utan »Vi Kvinnor»? Ge-

nom tidningen har vårt förbunds ledning en ovärderlig möjlighet att nå direkt kontakt med varje enskild medlem. Ännu viktigare är att tidningen hjälper våra medlemmar att föra förbundets talan: »Prenumerera på den här tidningen» eller »köp det här lösnumpret» eller »här får du en bra tidning i present av mig», på det sättet vinner många av oss lättare nya medarbetare än vi kunde förmå med egna ord bara.

Allra viktigast är kanske de glimtar utifrån världen som vår tidning kan ge. Många gånger är det ett material som man inte finner i någon annan svenskspråkig tidning. Och förresten just vår signaturmelodi — kvinnornas orädda vilja att samarbeta för fred — hittar man inte så lätt på andra språk heller.

Vår tidning kommer säkert att förbli lika oundgänglig som den varit under de gångna tio åren. Arbetet för barnens framtid, för kvinnornas rättigheter, för en grundmurad fred måste fortsätta. Ordet och bilden är våra verktyg i arbetet. Därför måste »Vi Kvinnor» leva vidare och växa.

ANDREA ANDREEN

Redovisningarna kommer punktligt, alla vet att tidningens existens beror av dem. För medarbetarna i dess spalter är honorar okända begrepp, de skriver för tidningen därför att den för fredens och kvinnornas talan. Så hjälps alla goda krafter åt att säkra vår tidnings utgivning och spridning och göra den så bra som vi med våra blygsamma ekonomiska resurser förmår.

Vår tidning är inget självändamål. Den är vårt viktigaste verktyg i arbetet för freden, för kvinnornas rättigheter och barnens bästa. Och när man bläddrar i årgångarna slås man av hur mycken värdefull upplysning den meddelat genom åren, hur den

sökt inrikta sina läsares uppmärksamhet på väsentliga problem här hemma och ute i världen, hur den strävat att skapa kontakter mellan kvinnorna för att få till stånd ett medvetet samarbete till gagn för fred och framåtskridande. Att den just i denna egenskap fyller ett behov hos kvinnorna, därom vittnar de många varma hälsningar som just nu strömmar in på postgirotalongerna från de trogna läsare runt om i landet som förnyar sin prenumeration. Därom vittnar de många breven med välgångsönsknningar för det nya året som kommit oss till del.

När vi nu startar vår tidnings elvte årgång tackar vi alla våra trofasta

Lings gymnastik, modell äldre, praktiseras vid Gisslarbo skola år 1910.

»Den 23 Mars hölls examen med Gisslarbobarnen. I betraktande af den tid de varit i skolan, sedan den sattes i gång, d. 1. Sept. har framstegen hos de fläste visat sig synbara. Och slutade förhöret med en sångvers. Premier utdelades åt några som lön och uppmuntran för flit och åhoga. P. Barkén, kyrkoherde.»

De föräldrar, som infann sig på examen, kunde också få ett förmaningens ord. Detta från år 1860: »Den 5 Juni försiggick examen med ofvan anförde barn. Innanläsning och utanläsning gick efter omständigheterna någorlunda — i allmänhet bättre än förra gången. Dock kunde man erfara att föräldrar och målsmän icke gjort nog afseende på de förmaningar, de vid förra Examen fick, att

Det finns ett gammalt bruk i Västmanland, där ånghammaren i smedjan dunkar som ett oroligt jätte-hjärta, hörbart överallt i det lilla samhället, och där smältsmederna ännu står framför härdarna i långskjortor och träskor och spettar smältor utan maskiner till hjälp. I den ålderdomliga arbetsmiljön lever kvar en stämning av förgången tid, som vi nu har så lätt att uppfatta som idyll. Men tiden har inte stått stilla. Skolans utveckling t. ex. vid det gamla bruket speglar nog rätt väl den allmänna utvecklingen inom svenskt skolväsen.

En gammal dagbok visar, att år 1858 fanns det 26 barn i skolan. De sysslade med innanläsning och räkning, Luthers och Svebelii katekes samt biblisk historia. Bara två av barnen fick betyg i svensk historia och geografi. En tolvårig pojke hade besökt skolan 19 dagar av de 76, som läsåret omfattade. Frånvaro utan giltigt förfall finns antecknad för en dag. Man kan undra, vad han gjorde de övriga!

medarbetare: de som i sina bidrag berikar tidningens innehåll och de som går de många stegen för att föra ut den till läsarna och som just nu är i färd med att iordningställa presenten till vår 10-åring: en väsentligt ökad prenumerationsupplaga. **Tack allesamman för ett enastående arbete!**

Med sådana »mödrar» kan 10-åringen känna sig trygg för sin fortsatta utveckling.

Funderingar kring en gammal skoldagbok

Av Ruth Bohman

På examensdagen höll kyrkoherden förhör med barnen för att kontrollera, att de kunde sina stycken. Examensdagen innebar också ett prov för läraren. I dagboken betygsattes hans arbete. År 1858 låter det så här:

efterhålla barnen för innanläsningen, till lättnad för lärarens bemödanden, att hos dem öka framstegen. Ny uppmaning lemnades därför af under-tecknad vederbörande til iakttagande af förenämnda pligter hvarefter

Fysisk fostran av modernare snitt i dagens Kolsva.

förhöret avslutades med bön och sång. P. Barkén.»

År 1874 står det: »Examen hölls i denna skola nedanstående dag i närvaro af Hr. BruksPatron A. Th. Olsson, flere af barnens föräldrar samt undertecknad och kunde man icke annat än förklara sig tillfredsställd så väl med sättet för undervisningens bestridande som barnens under terminen inhämtade kunskaper. Gisslarbo skolkhus d. 14 Dec. 1874. L. Hallmodin, Kyrkoherde.»

Men så låter det inte alltid. Något år senare är undervisningen »nöjaktig»! Var det något särskilt, som inte var till lags, eller bara dåligt humör hos kyrkoherden, som tog sig detta uttryck? Ja, så kan man spekulera. Men när man läser de gamla dagböckerna, får man en stark känsla av hur betydelsefull denna examensdag var för hela skolorganisationen. Den gav prästerskapet en stark maktställning mot lärarna. Kanske var det nödvändigt med en sådan direkt kontroll under denna tid, då lärarnas utbildning och skolkurserna var så oenhetliga. Först år 1878 fastställdes handledning för lärokurser och undervisningsplan. Året före hade bestämmelser om seminarieutbildningen utfärdats.

Hundra år senare — 1958. Skolan i Gisslarbo, som byggdes 1905 och då fylldes med barn, står nu tom. Skolbussen hämtar barnen till centralskolan i Kolsva. Läsdagarna har ökat från 76 till 214 per läsår. I år finns för första gången en åttonde klass.

Den form av kontroll, som den tidigare examen utgjorde, har överlevt sig själv. Den har blivit en slentrianmässig paraddag, då man visar upp nya sommarkläder och håller uppvisningslektioner, som inte alls liknar det vardagliga skolarbetet.

Lärarkåren i Kolsva begärde förra året hos skolstyrelsen att i stället för examen få åhörardagar, då föräldrarna skulle få tillfälle att följa undervisningen, såsom den bedrivs under vanliga skoldagar. Detta blev också beslutat, och under vårterminen hade man en åhörardag, som var mycket välbesökt. Andra veckan i november detta år hade man två besöksdagar, och ytterligare två är planerade för vårterminen. Även denna gång kom många föräldrar. Både

Dr Andrea Andreen omvaldes till förbundsordförande under varma hyllningar. På bilden, som togs vid förbundsmötet, ses hon samman med rektor Honorine Hermelin-Grönbech och författarinnan Gunhild Tegen, båda medlemmar av förbundsstyrelsen.

Ett löftesrikt rådslag

I Arbetsledarnas vackra kongressal i Stockholm genomförde SKV sitt förbundsmöte den 15—16 november. Det blev ett möte som bådade mycket gott för framtiden. Två arbetsfyllda dagar med intensiv debatt kring såväl politiska som organisatoriska uppgifter. Samarbete i arbetet för freden och samarbete kring vardagens alla frågor var grundtonen i debatten och den stämde väl överens med de inledande hälsningsorden om samarbetets nödvändighet och styrkan i kvinnornas sammanflätade viljor, som förbundets ordförande riktade till förbundsmötet.

I dr Andreens hälsningstal bringades i erinran den stora och smärtsamma förlust förbundet lidit genom Gerda Linderots, Elisabeth Tamms och Elna Petterssons bortgång. De bortgångnas minne hedrades med en tyst minut.

Till förbundets första hedersmedlem, Kerstin Hesselgren, sändes vid förbundsmötets öppnande en buktett vackra rosor med de varmaste hälsningar från alla de närvarande.

Lördagens förhandlingar startade

lärare och föräldrar är i allmänhet mycket nöjda med förändringen.

Åhörardagarna ska göra det möjligt för föräldrarna att få en inblick i skolans vardagsliv. Låta dem se sitt eget barn i enkel vardagssamvaro med kamrater och lärare. Om föräldrarna går till skolan, inte för att kontrollera och kritisera, inte heller för att undergivet ta emot förmaningar, utan med en vetgirig positiv inställning, då kanske den kontakten mellan lärare och föräldrar kan bidra till att övervinna de svåra disciplinproblem, som skolan nu på många håll brottas med.

med en återblick på den gångna verksamheten. I sin kommentar till verksamhetsberättelsen framhöll **Valborg Svensson** bl. a. betydelsen av att vår offentliga mötesverksamhet utvidgas och att det är mycket lyckligt om de lokala kvinnoorganisationerna skapar samarbetsorgan som tar sig an och bevakar kvinnornas och barnens intressen.

I en särskild inledning skisserade **Birgit Jansson** en plan för den organisatoriska utbyggnaden av förbundet och förbundsmötet beslutade också att nu ska det värvas medlemmar och bildas nya avdelningar runt om i vårt land och många nya läsare på Vi kvinnor ska skaffas som en särskild hyllning till tidningens 10-årsdag. Och allt ska ske i ädel tävlan mellan distrikten.

Ingen svensk atombomb!

Som upptakt till lördagseftermiddagens förhandlingar läste fru **Lisbeth Rubinstein** med stor inlevelse två dikter om freden av Carl Emil Englund och Stig Dagerman. **Dr Andreen** och författaren **Karl Otto Zamore** från Ak-

tionsgruppen Mot Svensk Atombomb inledde om de aktuella uppgifterna i fredsarbetet här hemma och ute i världen. Efter en livlig diskussion med många inlägg, där kampen mot svenska atomvapen utgjorde huvudmomentet, beslöt förbundsmötet senare att helt ansluta sig till de två programpunkter som AMSA formulerat för aktivisering av den svenska fredsoptionen.

Många avdelningar hade redan börjat samla namn som stöd för AMSA:s program och Malmöavdelningen passade på att genom sin ordförande Elly Nilsson överlämna en packe fullskrivna listor till herr Zamore.

En av gästerna, fru **Karin Eidswold** från Norsk Kvinneforbund, skildrade i ett mycket intressant inlägg de norska kvinnornas fredssträvanden.

Arbetsmarknadsläget och den kvinnliga arbetskraften

På söndagen stod kvinnornas speciella

problem på arbetsmarknaden till debatt. Byråinspektör **Svea Starrin-Reindahl** från Arbetsmarknadsstyrelsen gav i en utomordentligt intressant inledning en orientering om den aktuella situationen och de lösningar som står till buds ifråga om den kvinnliga arbetslösheten. Fru Reindahl betonade starkt vikten av kvinnornas egen aktivitet i dessa frågor både när det gäller att tjata på de lokala myndigheterna för att skaffa fram beredskapsarbeten och för att överhuvudtaget få fram nya arbetsområden. För kvinnorna själva gäller det att bryta med gammalt vanetänkande, skaffa sig utbildning som ger en säkrare grund att stå på och inte vara rädda att pröva sig fram inom de s. k. manligt betonade yrkena.

Efter fru Reindahls inledning blev det trångt på talarlistan — det här är frågor som verkligen har aktualitet för kvinnorna runt om i landet. Många mycket goda inlägg gjordes i debatten,

Byråinspektör Svea Starrin-Reindahl i talarstolen

Några av delegaterna vid förbundsmötet. I förgrunden en del av den stora västsvenska delegationen.

några av dem återger vi i något förkortat skick på annan plats i vår tidning.

Innan förbundsmötet avslutades på söndagseftermiddagen fick deltagarna följa med på en tur till det fjärran Kina. Helt utanför programmet och som en stor överraskning kom nämligen förutvarande ordföranden i Internationella kvinnoförbundet för fred och frihet, fru **Marie Lous Mohr** och berättade om en resa i Kina. Underbara färgbilder beledsagade berättelsen om det land där hon fått lära sig att »intet är omöjligt». Ett valspråk som vi som arbetar för freden borde hålla väl i minnet.

Bland de viktigaste besluten som förbundsmötet fattade var att det skulle tillsättas en kommitté med uppdrag att utforma ett mera långsiktigt program ifråga om kvinnornas ställning i hem och samhälle, att det — på förslag av V:a Sveriges distrikt någon gång hösten 1959 skulle hållas en nordisk konferens i Göteborg i dessa frågor samt

att göra en hänvändelse till regeringen i löne- och sysselsättningsfrågorna.

Det beslutades vidare att starta en solidaritetsaktion för att ge bidrag till juridisk hjälp åt fängslade sydafrikanska kvinnor.

Förutom uttalandet i fredsfrågan godkände förbundsmötet ett brev som i den nya förbundsstyrelsens namn avsändes till FN:s generalsekreterare Dag Hammarskjöld om forskning rörande fredsproblemen.

En vacker penninggåva

Avslutningen blev något av en fest. Som en stor överraskning för förbundsstyrelsen överlämnades till förbundets ordförande en penninggåva — hopsamlade 50-öringar och enkronor tillsammans 2.436:50 — som bidrag till den nya förbundslokalen. Det var Sigrid Zackrisson från Göteborg som i spetsen för de andra distriktens representanter överlämnade den storstilade gåvan, som inom parentes sagt, sedan dess växt med ytterligare några hundralappar.

Norrbottenskorna

tog hem vandringsfanan

Så var det dags för prisutdelning i 1958 års prenumerationskampanj. V:a Sverige som sedan förra förbundsmötet varit stolta innehavare av förbundets vackra hedersfana fick nu finna sig i att överlämna den till det segrande Norrbotten. Ett tröstepreis gick dock till västsvensorna — den vackra Picasso-tavlan med barnet och duvan — som erkänsla för en verkligt god insats i kampanjen. En rad andra priser delades ut och vackra hemslöjdsalster från världens alla hörn fann ägare runt om i distrikten.

Förbundsordföranden hjärtligt hyllad

Så var det då bara styrelsevalet kvar. Hjärtligt hyllad med blommor och varma applåder omvaldes dr Andrea Andreen till förbundets ordförande. Tacksamhet och glädje och kanske en och annan tår av rörelse skänkte stämning åt den stund då omvalet skedde. Det är naturligt att alla i vårt förbund känner stolthet över en sådan ordförande, som mer än de flesta personifierar kvinnornas fredsvilja och samhörighet över alla gränser.

B. J.

SKV-kvinnor vid en uppvaktning hos drätselkammarens ordf. i Luleå. Stående fru Sigrid Nilsson, ur vars tal vid förbundsmötet vi här återger ett sammandrag.

Sigrid Nilsson, Luleå:

Statistiken och den norrbottniska verkligheten

En mycket väsentlig del av försörjningen för folket i Norrbotten vilar på skogsarbetet. Som alla vet är läget allt annat än ljust inom skogsindustrin just nu. Enligt officiella uppgifter räknar man med en ökning av antalet arbetslösa med minst 2.000 i jämförelse med förra vintern. Detta är ett mycket allvarligt problem, som skapat stora bekymmer i de norrbottniska skogsarbetarhemmen.

En utredning som landshövding Näs-lund låtit verkställa visade att minst en och en halv miljon dagsverken skulle kunna sättas in i bl. a. skogsvårdande arbeten, för att skogen skall ges den vård och ans som är nödvändigt för att den, som en av våra största tillgångar, skall kunna utnyttjas till fullo. Betraktar man det nuvarande läget på skogsarbetsmarknaden mot bakgrund av dessa uppgifter, då tycker man att det måste vara något fel i maskineriet.

Det är inte bara i skogen det är dåligt med arbete. Porjus smältverk, som ägdes av Vargöns AB, lades helt ner därför att det, som man sade, inte gav tillräcklig vinst. Det innebar att en

stor befolkningsgrupp lämnades utan försörjning. För de hårt skattetyngda kommunerna skapar det nästan oöverkomliga problem. Så är för Töre kommun läget i det närmaste katastrofalt: kommunen är bankrutt om inte staten effektivt ingriper.

De stigande levnadskostnaderna har överallt fört med sig att husmödrarna i allt större utsträckning söker sig ut i förvärvslivet för att söka förbättra hemmens ekonomi. Men hos oss är den vägen praktiskt taget stängd. Och för ungdomen är det om möjligt ännu värre — det finns inte arbete åt de unga.

Speciellt då det gäller arbete för kvinnorna har vår SKV-avdelning i Luleå uppvaktat myndigheterna för att få rörelse kring denna fråga. Här möttes vi av **statistiken**. I hela länet fanns det i oktober 1957 bara 307 kvinnliga arbetssökande anmälda hos arbetsförmedlingen. I oktober 1958 var siffran 353. Och för Luleås del var antalet hos arbetsförmedlingen anmälda kvinnor 65 i oktober 1957 och 63 samma månad 1958.

Hur litet dessa siffror stämmer med

Arnhild Larsson, Göteborg:

Sätt makt bakom orden!

Utredningar och vackert tal upphäver
inte löneorättvisorna.

V arför kommer vi ingenstans när det gäller likalönskravet? Problemet har stötts och blötts i ett halvt århundrade och väl det — och så måste man nu konstatera att klyftan mellan mans- och kvinnolön på sista åren vidgats inom den svenska industrin!

Kravet på lika lön för lika arbete var en av de 27 punkterna i arbetar-rörelsens efterkrigsprogram. I riksdagen har det motionerats flitigt i frågan och debatterna kring den har varit livliga. Senast i somras var den uppe i riksdagen. Det resulterade i att man tillsatte en ny kommitté att utreda den — och därvid blir det väl om inte kvinnorna börjar sätta makt bakom orden! Under årtionden har likalönskravet stått till debatt på fackförbundens kongresser och otaliga är de konferenser och möten som hållits kring den frågan.

Det förbund jag tillhör, Kommunal-

verkligheten får man ett begrepp om när man hör att inte mindre än 2.000 kvinnor sökte arbete vid Tempos nyöppnade varuhus i Luleå. Antalet arbetssökande enbart hos denna firma har sedan konstant hållit sig omkring flera hundra, däribland många unga flickor.

Varför stämmer då arbetsförmedlingens statistik så dåligt med de verkliga förhållandena? Naturligtvis därför att arbetstillgången för kvinnor alltid varit så usel hos oss i Norrbotten, med den odifferentierade industri vi har. Kvinnorna anser det lönlöst att anmäla sig hos arbetsförmedlingen. Något arbete får vi inte i alla fall, resonerar de. Men så fort ett arbete annonseras ledigt är det långa köer...

Vad vi behöver är ordentliga industrier som kan bereda kvinnorna och ungdomen mera varaktig försörjning. Det är det vi med våra uppvaktningar och aktioner vill tvinga myndigheterna till att ta itu med. Det måste ju ändå finnas möjligheter att skapa nya industrier också i Norrbotten.

arbetarförbundet, hade att behandla två motioner i likalönsfrågan vid sin kongress i somras. Som vanligt ställde man sig positiv och ett mycket bra uttalande blev resultatet. Förbundsordföranden framhöll att nu när kvinnorna har majoritet i förbundet (förbundet omsluter 61.000 kvinnor och 53.000 män) så förpliktar detta till ett bättre arbete för att få upp kvinnolönerna.

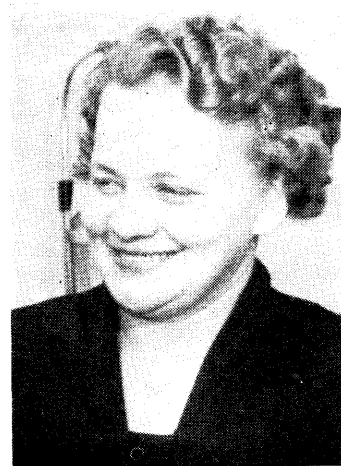
Talande exempel

Givetvis är kvinnorna här liksom på andra håll sämre betalda än männen, allt enligt avtal. Avanceringsstoppet är också tydligt, men för särskilt duktiga kvinnor finns chansen att bli föreståndare med samma ansvarsuppgifter som män i samma ställning. Lönen utgår enligt avtal. Exempel:

En kvinna som efter 33 års tjänst befordrats till föreståndare — en befattning som hon nu uppehållit i 5 år — har en månadslön som ligger ca 40 proc. lägre än den hennes manliga kollega med lägre tjänstetid bakom sig uppbär. De delar samma ansvar, de är lika kunliga och får samma ampla vitsord av arbetsledningen — det obestriddliga faktum att han är man, ger honom rätt till högre lön.

Tjänsteår, yrkesskicklighet, välförhållanden spelar ingen roll — genus är avgörande. Fru Hilda Bengtsson, som med ett minimum av frånvarodagar stått 34 år vid sin arbetsbänk, kommer upp till 185 kr. i veckolön. Bredvid henne står Bernhard Risberg med 13 års yrkesvana och cirka 242 kr. i veckolön. På hans andra sida arbetar Edit Andersson, 27 tjänsteår och 185 kr. per vecka och bredvid henne Klas Nilsson, 3 års tjänstgöring och 225 kr. i veckolön. Detta vid ett enda bord i en industri där hälften av arbetskraften utgörs av kvinnor.

(Sussie Bjurstedt i St.-T. 2/12 1958. Bilden är hämtad från Hälsingborgs Gummi-fabrik).

ARNHILD LARSSON,
vars tal vid förbundsmötet om
kvinnornas lönefråga, vi här i
korthet återger.

Vi behöver lagens hjälp

Från fackföreningshåll har man gått emot kravet på lagstiftning för att få likalönsprincipen fastställd. Man har hävdade att frågan måste lösas förhandlingsvägen i syfte att successivt minska klyftan mellan mans- och kvinnolöner. Om man arbetat effektivt med det målet för ögonen så hade det kanske fört oss något steg närmare på vägen till frågans lösning. Men hur är det? För 25 år sedan arbetade jag på SKF som avsynerska och hade manliga kolleger som utförde precis samma arbete som jag — men de hade 40 procent högre lön än jag. Successivt övergick man till kvinnlig arbetskraft över hela avdelningen. Det blev ju så mycket billigare så! I dag, 25 år senare, är klyftan mellan männens och kvinnornas löner vid SKF i Göteborg fortfarande 30 à 40 procent.

Visst inser vi var och en att med en lagstiftning är inte hela problemet löst. Vi är inte så naiva att vi inbillar oss att bara det finns en lag som säger att arbetet ska betalas lika antingen det är en man eller kvinna som utför det, så simsalabim blir det så. Ånej, det blir att kämpa med arbetsgivarna, det begriper vi nog. Men det är skillnad att slåss för en sak när man har lagen i ryggen än det är när orättfärdigheten är sanktionerad, när man utgår ifrån att kvinnor ska ha lägre lön just för att de är kvinnor.

Ett glädjande tecken är i alla fall att efter alla dessa år av motstånd från ledande fackföreningshåll mot lagstiftning i frågan börjar det nu glimta fram att man kommit till insikt om att

»förhandlingsvägen» inte för till målet om inte starkare saker sätts bakom: **en i lag sanktionerad princip som fördömer diskrimineringen av den kvinnliga arbetskraften.** Ett av tecknen på denna nya insikt kom fram vid ett FCO-möte i Göteborg, då LO:s ordförande, Arne Geijer, sade att den enda framkomliga vägen till likalönsprincipens genomförande tycks bli att lagstifta om den. Och varför skulle vi inte det? I många andra frågor som rör arbetsmarknaden har vi lagstiftat. Vi har arbetstidslag, arbetarskyddslag, semesterlag och inom kort väntar vi att få en lag om obligatorisk tjänstepension åt alla löntagare.

Apropå tjänstepensionsfrågan kan man inte undlåta att fundera på hur det skulle varit i dag för oss kvinnor om något av den entusiasm och energi som fackföreningsrörelsen lade ner i valkampanjen för tjänstepension uppbjudits för lösande av kvinnolönefrågan. Jag är säker på att om det varit fallet skulle vi inte behövt diskutera den frågan i dag — den hade redan varit löst.

Männen styr ensamma

Men bär vi inte själva en del av skulden till att det är som det är? Det brister åtskilligt ifråga om den fackliga aktiviteten bland kvinnorna. Och till och med i fackförbund där kvinnorna utgör flertalet av medlemmarna är de så gott som orepresenterade i styrelserna. Ett typiskt exempel på hur det står till på den punkten erbjuder Metallarbetarförbundet. På en förfrågan från LO till förbundet framkom det att av Metalls 19.268 kvinnliga medlemmar är det bara 18 som sitter med i avdelningsstyrelserna ute i landet. Metallarbetarförbundets styrelse består av 9 ledamöter och 11 suppleanter — allihopa är män. I överstyrelsen sitter 33 ledamöter och 66 suppleanter, ett suveränt manligt sällskap utan en enda kvinna. Och på förbunds-kongressen 1957 fanns inte ett enda kvinnligt ombud med.

Så ser det sannolikt ut i flera fackförbund. Och det beror inte bara på att männen vill ha alla platserna själva. Det brister i aktivitet hos oss kvinnor, det är den främsta orsaken.

Det gäller för oss som medlemmar i den stora fackliga gemenskapen att skaffa oss styrka genom kunskaper och i kraft av dessa kunskaper medarbeta i den fackliga rörelsen.

Visst vet jag att kvinnorna har en tung arbetsbörda och att det ofta är

Från förbundsmötet: Maj Ebbersten, Hälsingborg, Sari Kipovskij, Malmö, Märta Engström, Västervik, och (längst t. h.) Gun Skoog, Borlänge.

Gun Skoog, Borlänge:

100 sökande till varje ledig plats

Frågan om arbetstillfällen för kvinnorna är en förstahandsfråga i vårt län. Det ekonomiska läget har försämrats i de flesta arbetarfamiljer och det leder till att allt flera gifta kvinnor söker få tag i förvärvsarbete av något slag. Men möjligheterna har varit och är ytterst få. I Borlänge, länets största stad, finns det endast en industri som sysselsätter kvinnor — och där har man för övrigt nyligen permitterat. Ett enda exempel som belyser läget: en annons nyligen om att det fanns arbete för tre kvinnor vid skolbespisningen resulterade i 305 anmälningar. Alltså hundra sökande till varje plats.

I vår SKV-avdelning har vi flerfaldiga gånger diskuterat denna fråga och vilka åtgärder som borde vidtas för att skapa arbetstillfällen åt kvinnor i industrier som ger arbete åt kvinnorna men att man misslyckats. Och när norna. Till vårt nästa möte har vi in-

bjudit en representant från FCO:s kvinnokommitté att redogöra för vilka initiativ som tagits från fackligt håll och hur man där ser på frågan om sysselsättningsmöjligheter för kvinnorna. För en tid sedan uppvaktade vi de kommunala myndigheterna, borgmästaren och drätselkammarens ordförande, och resonerade med dem om det här problemet — samtidigt efterlyste vi också åtgärder för att få ett daghem till stånd, något sådant har vi inte i Borlänge, men det är ju en förutsättning för att kvinnor som har barn i småbarnsåldern ska kunna arbeta utom hemmet. Inom parentes sagt fick vi god publicitet i lokalpressen efter uppvaktningen. Från myndigheternas sida svarades det att man varit i kontakt med ledande firmor inom olika branscher och sökt intressera dem för att starta industrier som gett arbete åt kvinnor-

Forts. å sid. 20

svårt att orka allt när man ska sköta hem och barn plus ett förvärvsarbete. Det blir ont om tid. Men det är nödvändigt att vi är fackligt aktiva. Därför måste vi försöka dela upp arbetsuppgifterna på familjemedlemmarna och inte slita med allt själva. Och

det är bättre om vi är lite mindre perfekta som husmödrar men i stället mera aktiva som fackföreningsmedlemmar. Man måste kunna pruta på husmodersambitionen när det gäller viktigare saker. Annars kommer vi ingestans.

Det finns i detta nu åtskilliga länder i världen där det jäser och sjuder — ett av dessa är den Sydafrikanska republiken, med sina 9 miljoner afrikaner och 3 miljoner vita. »Kvinnor i hela världen» — KDV:s tidning — har i sina två senaste nummer haft en genomlöpande artikel därifrån med rubrik: Den stora förräderiprocessen. Nedanstående är närmast ett referat med något utvidgat perspektiv.

Det tragiska årtalet i Sydafrikas historia är 1948. Då övertogs nämligen makten av det nationalistiska partiet under dr Malan och »apartheid» blev lösen för republikens politik. Naturligtvis hade inte ansatser till tryck från de vitas sida saknats förut. År 1913 hade en lag genomtvingats, som berövade afrikanerna rätten att äga jord utanför reservaten och utarmade 100.000-tals familjer. Men begreppet »apartheid» hade då ännu inte fått den betydelse av slaveri under ett herrefolk som det nu har. Många såg i det en uppdelning av landet mellan två folk, vart och ett med sina egna institutioner och egna möjligheter till utveckling.

När man fick klart för sig vart det bar hän samlade sig afrikanernas organisationer till motstånd. Där fanns *Afrikanska nationalkongressen* och *Sydafrikas indiska kongress*, som redan förut varit ledande inom motståndsrörelsen — den sistnämnda ända sen Ghandis tid. Till dessa slöt sig en ny organisation av européer, *Demokratiska kongressen*, som på sitt program hade lika rättigheter för alla, och slutligen *Sammanslutningen av Sydafrikas färgade folk*. Dessa fyra organisationer sammankallade gemensamt en Folkets kongress som samlades i juni 1955 i Kliptown, dit från alla håll delegationer strömmat samman. Under förhandlingarnas sista dag omgavs de församlade av uniformerad polis, som strömmade in på plattformen med stöd av ett bemyndigande som tillkännagav, att man hade skäl att misstänka förräderi, uppror och överträdelse av lagen om »Undertryckande av kommunism».

Emellertid fanns där intet bemyndigande för polisen att avbryta kongressen. Under polisens undersökning

gar fortsatte förhandlingarna och *Frihetsförklaringen* antogs paragraf för paragraf. Senare anslöt sig de tre övriga ovannämnda sammanslutningarna jämte Fackföreningskongressen (enda nu existerande sam-

manslutning av medlemmar med olika hudfärg) till denna.

Frihetsförklaringen lyder:

Vi Sydafrikas folk förklarar för hela vårt land och hela världen:

att Sydafrika tillhör alla som lever där, svarta och vita, och att ingen regering har laga makt som inte stöder sig på folkets vilja;

att vårt folk blivit berövat sin medfödda rätt till land, frihet och fred genom en regim, som grundats på orätt och orättvisa;

att vårt land aldrig kommer att bli lyckligt eller fritt innan hela vårt folk kan leva i broderskap och åtnjuta samma rätt och samma möjligheter;

att endast en demokratisk stat, som stöder sig på hela folkets vilja kan tillförsäkra var och en hans

Forts. å sid. 18

MINNEN

*En gång när min levnad mot afton ska luta
och min gök ropat färdigt mot slätter och skörd
ett steg blott går ensamt
— om vänner jag funnit —
och annars förgäves
var alla jag gått.
Små tassande skuggor som lever i minnet
kom en efter en, jag vill tacka er nu.
Nu flyr de tillbaka
tillsammans mot rymder
och höga står sommarens bokar
och gökens ku-ku
drar gäckande fram över solljusa slätter
i vingslag av minnen.
Du kommer, mor Hilda,
så sakta på gärdet.
Du går bort mot min stuga i försommarkväll.
Dina ögon är milda
du samlat på djupet
och sållat det fina
på åldrandets päll.
Du talar om lera, om korn i cementen
och liknar vid vattnet som torkade in.
En bro är vår levnad
med rücken av vänner.
En gång har vi gått över bron.
Vi var bara vatten
och korn i cementen.
Men bron hade rücken
och bron ligger kvar.*

ASTRID PETTERSSON

Kata Dalström

Agitator och fredskämpe, kulturbärare
och rebell

*B*land de svenska flickebarn som i slutet av 1858 kom till världen var det två vilkas namn kom att bli en fana för deras medsystrar: Selma Lagerlöf och Kata Dalström. Båda utmärkte sig för intelligens och osedvanlig viljekraft. Selma Lagerlöf, den frejdade författarinnan, nådde världsrykte och 100-årsminnet av hennes födelse har firats i praktiskt taget alla kulturländer. Kata Dalström, socialisten och rebellen, vår första kvinnliga agitator, blev mest känd här hemma och i det övriga Norden och 100-årsminnet av hennes födelse har kommit något i bakgrunden inför Selma Lagerlöfs. Men hon var en kvinna som få och värd beundran och tacksamhet. Den yngre generationen känner föga till om den roll hon spelat i svensk arbetarrörelse. I någon mån ska vi här söka skinagra okunnigheten.

Kata Dalström föddes den 18 december 1858 på smålandsgodset Emtöholm och fick i dopet namnen Anna Katarina Maria. Hennes far var bruksägaren och professorn Johan Oscar Carlberg, som vid tiden för Katas födelse i kompanjonskap med en storgruvjobbare köpte in Kaveltorps gruvor i Bergslagen och började exploatera dem. I folkmun fick han namnet Kopparkungen.

Det var ett förmöget hem Kata växte upp i och hon fick en god uppfostran. Knappt tjugooårig gifte hon sig med civilingenjören Gustaf Dalström, med vilken hon hade flera barn. Under de första åren av äktenskapet var familjen bosatt i Hulfsfred i Småland — maken var järnvägsbyggare och uppfinnare — men 1885 flyttade man till Stockholm. Här kom den unga fru Kata i kontakt inte bara med 80-talets intellektuella elit utan också med dem som förde fram de nya socialistiska tankarna. Att det inom henne bodde en rebellisk ande visste inte bara den strängt konservative maken — det visste hela släkten. Det samhälle som hennes närmaste betraktade som gott och välordnat fann inte nåd för hennes ögon. Kvinnornas rättslöshet upprörde henne djupt och den liberala kvinnorörelsen fann i henne en entusiastisk medkämpe. Redan det var nog för att göra henne misstänkt i »bättre familjer» och skapa kom-

plikationer i hemmet. Men det skulle bli värre...

En fattig skräddare vid namn August Palm hade börjat förkunna en ny lära, socialismens. De första fackföreningarna bildades, här och var skapades en liten socialdemokratisk organisation och de första socialistiska tidningarna, till det yttre små och obetydliga, började komma. Och förkämparna för denna nya lära fick vandra ut och in i fängelserna. När tidningen Social-Demokraten startade fick Kata Dalström en arbetarfamilj i närheten att prenumerera på den för hennes räkning — den fick inte finnas i det Dalströmska hemmet.

Det var år 1893 som Kata Dalström tog steget över till det socialdemokratiska partiet. Vad det innebar den gången kan vi i våra dagar knappast göra oss en föreställning om. Det gick väl an med män som handlade så, men en *kvinna* — och ur borgerliga kretsar! Med en gång var de gamla vännernas dörrar stängda för henne. Till och med Ellen Key, som hon i flera år stått i nära vänskap till, hade svårt att förstå henne, säger Fredrik Ström i sin bok om Kata Dalström.

»Jag visste vad jag gjorde», skrev Kata Dalström i sina minnen (som tyvärr aldrig hann bli fullbordade innan hon gick bort): »Jag visste att jag nu var varg i veum inom mitt

Kata Dalström, som en rysk konstnär såg henne vid ett besök i Moskva 1920.

eget hem — trots allt älskade jag min make med denna dumma, halvt barnsliga, halvt romantiska kärlek jag alltid hyst till denna överlägsna man. Men starkare än alla hänsyn drev mig lusten att kämpa med i deras led, som var lysta i bann av de småskurna borgarsjälarna. Min dröm om kamp för människorätt hade börjat taga levande gestalt, och i den kampen ligger lyckan...»

Därmed var Kata Dalströms liv utstakat. Med sina rika kunskaper kom hon att utföra en stor kulturgärning ute i de svenska bygderna. Hon författade en rad skrifter i såväl politiska som kulturfrågor. Hon var den första kvinnliga agitatorn inom den svenska arbetarrörelsen. I det hårda arbetet för att organisera arbetarna fackligt och politiskt gjorde hon en enastående insats. Hon genomkorsade landet på mötesturnéer. Med sin lidelsefulla talarkonst ryckte hon åhörarna med sig. Motståndarna var naturligtvis inte sena att kasta sig över henne. I den reaktionära pressen hänades hon och förlöjlighades. Men hat, dumhet och okunnighet kunde inte skrämma henne. Hon var en mycket skicklig debattör, och mer än en av de dryga herrar som på mötena tillkastade henne gläpord

eller gick upp i debatt mot henne fick tillfälle att djupt ångra sitt tilltag. Det var nämligen alltid hon som fick skrattarna på sin sida, och för de om sin värdighet mycket måna patronerna och myndighetspersonerna var det allt annat än trevligt att sedan bli utskrattade i bygden — för att en kvinna offentligen satt dem på plats. Med sitt inrotade förakt för kvinnokönet kunde de naturligtvis inte tilltro en kvinna kunskaper och intelligens. De trodde hon skulle vara lätt byte för deras gyckel — tills Kata inför allt folket gett bevis på att hon var de dryga herrarna vida överlägsen både i kunskaper och i förmåga att klä sina tankar i ord.

I sin minnesbok om Kata ger Fredrik Ström många exempel på hennes snabbtänkheter och förmåga att ge svar på tal. Ofta hände det henne att lokalen där hon skulle hålla möte var stängd eller att gästgivare vägrade henne både husrum och skjuts. Inte så sällan fick hon och publiken hålla till vid en landsvägskant. Var det på privat mark mötet hölls kunde det hända att de blev bortdrivna av ägaren. Så berättar Fredrik Ström om ett tillfälle då tomtägaren kom och körde bort Kata och publiken. Var skulle man finna en plats för att fortsätta mötet?

— Borta i skogen står en ödekyrka, upplyste en av åhörarna.

— Det passar utmärkt. De människor och de tempel som prästerna övergivit tar vi socialister hand om, tyckte fru Kata.

— Men det är en mil dit, varnade en röst.

— Kunde Kristus gå med ett kors på ryggen ända till Golgata, så kan väl vi gå en mil utan någon annan börda än förargelsen över att Satan blivit tomtägare i den här orten också, sa Kata.

Men hölls mötet på allmän plats

och någon myndighetsperson sökte mota bort Kata, då lyckades det inte. Hellre tog hon stämning och böter. En gång, berättar Fredrik Ström, då alla lokaler var stängda för henne, hade hon valt marknadsplatsen till mötesplats. Det regnade, Kata tog plats i ett stånd och uppmanade publiken att göra likadant. Stånden plockades samman i en ring och Kata talade ur sitt överfulla hjärta. Med andan i halsen kom fjärdingsmannen sättande:

— Slut opp mä tee språk, käling! Sir du hint hä ä marken!

— Hur talar ni till en ståndsperson, min gode man? svarade skratande fru Kata och började parlamentera med gubben. Men han var envis.

— Hä ä fäll bäst du res hem igen.

Då blev Kata arg:

— Nej, min gode man, jag reser inte hem, förrän jag talat till slut. Har ni papper på att ni rår om dessa stånd eller kan med lag visa att

Illustration i »Karbassen» 1907 till en diskussion mellan Kata och en viss komminister Granqvist om kristendom och socialism.

folk inte få skylla under dem, så ska jag sluta, varom inte fortsätter jag och därmed basta.

Då gav fjärdingsmannen tappt.

»Rallardrottningen» kallades Kata av högerpressen på grund av sitt varma intresse för att organisera banarbetarna. Det tog hon som en hederstitel. I rallarlagen dracks det ganska friskt på den tiden och det sved i Katas hjärta att se hur hennes »kära pojkar», som hon kallade dem, söp upp sina pengar och solade till sina liv. I sin kamp mot superiet hade hon en god bundsförvant i en annan av de kvinnliga pionjärerna, Anna Söderberg. Vad de två utförde för att fackligt organisera hamnarbetare och banarbetare och få dem att vända

ryggen åt spriten, det var inget mindre än en pionjärgärning av finaste slag. Hur många hustrur och barn hade inte anledning att välsigna dem! Nykterhet var en första förutsättning för att arbetarna skulle bli fackligt och politiskt aktiva — alltså arbetade dessa båda tappra kvinnor hand i hand med nykterhetsrörelsen. Och Kata inpräntade hos sina rallare: »De däruppe på höjderna föraktar er för att ni tuggar snus, super och slåss. Låt dem i stället frukta er för er styrka genom sammanhållning, kunskaper och socialistisk övertygelse.» Rallarna reste ju land och rike kring, och Kata förmanade dem: »Som ni uppträder, så blir socialismen dömd. Var därför nyktra, hjälpsamma, skydda de svaga mot de rika, sprid kunskapens säd, far fram som kulturmänniskor, icke som vildar som sätter skräck i byarna.»

Också i Sverige föregicks det första världskriget av en våldsam militärisk propaganda. De krafter som varit i rörelse i samband med unionsupplösningen med Norge 1905 vädrade åter morgonluft. Den framväxande arbetarrörelsen var djupt fredsvänlig och antimilitaristisk, och Kata hörde till dem som satte in all sin kraft i kampen mot krigshetsen. Som vanligt företog hon långa föredrags-turnéer ute i landet, gick upp i debatter med krigsaktivistiska officerare, studenter, präster och bonde-tågsledare och predikade fredens evangelium.

35 år har förflutit sedan Kata Dalström gick bort. För den yngre generationen är hon knappast mer än ett namn. Men för många av dem som nu är gamla är minnet av henne förknippat med minnet av deras egen ungdom. Kata Dalström älskade de unga. Deras friska mod, deras optimism och framtidstro var i släkt med det bästa inom henne själv. Hon som aldrig gav upp, som aldrig skyddade någon möda i kampen för det hon vigat sitt liv åt.

Vid hennes bortgång skrev dr Torsten Fogelqvist (som sannerligen inte kunde beskyllas för socialistiska sympatier) i DN:

»Hon gav med sin mun, men också med sitt hjärta. Och hon stod hundra gånger över dessa överklasskvinnor som intet känner utöver sitt, sin man, sina barn, sina ägodelar. Det har för mig känts som en plikt att säga detta på hennes döda mull.»

V. S.

Så förlöjligades kvinnornas rösträttskrav i skämtpressen i seklets början. Ur »Karbassen» 1906.

Satsa på flickornas utbildning, samhället behöver kvinnlig arbetskraft

Vid ett möte som anordnades av Yrkeskvinnors Samarbetsförbund i Stockholm med ämnet »Arbetar yrkeskvinnan för nöds skull eller för ro skull» redovisade med lic. Gerd Blume-Westerberg resultatet av en undersökning hon gjort. Och där framgick det att två tredjedelar av kvinnorna i hennes undersökningsmaterial arbetade av rent ekonomiskt nödtvång för att försörja sin familj. Av den återstående tredjedelen bekände en större del att de trivdes bättre med yrkesarbete medan andra angav andra skäl.

»Jag har aldrig hört en kvinna säga att hon önskar sluta arbeta, men jag har däremot hört många säga: Om jag ändå kunde få en deltidstjänst!» yttrade Gerd Blume-Westerberg.

En annan talare vid mötet, byrådirektör Curt Ström, hävdade att man inte ens i ett kärvare läge på arbetsmarknaden kan påstå att kvinnorna skulle ta upp platsen för någon som bättre behöver den. »Sanningen är den att det finns ett stort behov av den kvinnliga arbetskraften. Särskilt när det gäller yrken som kräver en naturvetenskaplig utbildning har vi i flickorna en utbildningsreserv som man inte kan tänka sig att vara utan på framtidens arbetsmarknad. I den mån vi satsar på flickornas utbildning lika mycket som på pojkarnas är det också naturligt att samhället vill dra nytta av den kvinnliga arbetskraften.»

ETT VARMT TACK

vill vi rikta till alla de SKV-medlemmar som bidragit till den storstilade gåvan på 2.556 kronor, som förbundet fått mottaga som hjälp till de nya lokalerna. Tack allesamman! Ett särskilt tack vill vi också rikta till avdelningen i *Karlskoga* för den gåva på 500 kr förbundet fick mottaga före jul, som resultat av ett lyckat lotteri. Och den extra present vi fick från *Solna*-avdelningen (65 kr) noteras ävenså med stor tacksamhet.

Vi diskuterar:

Gammal och mindre attraktiv

Det var en del jag skulle ha velat sagt på vårt förbundsmöte, men eftersom tiden var knapp och diskussionen fick forceras, blev det inte av. Nu ber jag alltså att få säga det i Vi kvinnor.

Fru Starrin-Reindahl sa i sin inledning att av kvinnorna krävs det egentligen **flera** kvalifikationer än av männen om de ska kunna hävda sej på arbetsmarknaden. För en karl räcker det om han kan sitt arbete och är pålitlig — en kvinna bör därtill helst också vara **attraktiv**. Hon ska se bra ut, då är det lättare att få arbete och lättare att få behålla det. För cheferna är ju karlar, och sånt gör intryck på dem.

Ja, det är så sant som det är sagt.

Men också till dem som naturen utrustat med ett tilltalande yttre kommer medelåldern och »attraktiviteten» avtar.

Jag är gammal metallarbeterska och har sett hur det går till. Fru Starrin-Reindahls påstående är inte hämtat ur luften. Låt mej bara ge ett exempel. På den sista arbetsplatsen jag var fanns en äldre arbeterska som i 20 år arbetat vid en pressmaskin. Hon var mycket duktig. Så ställde man henne vid en annan maskin och satte en ung och »attraktiv» kraft vid hennes pressmaskin. Den äldre klagade hos arbetsledningen över det dåliga ackordet, hon kom inte på långt när upp i samma veckoförtjänst som tidigare. Svaret hon fick var att »ni passar nog inte här — vi har inte råd att hålla maskiner som inte går för fullt». Hon placerades på allt sämre och sämre arbetsuppgifter, åts bokstavligt talat ut från arbetsplatsen. Det är en metod som är mycket användbar, det har man fått bevittna genom åren. Och det är med bitterhet den äldre och kunniga ser med vilket milt överseende hennes okunnigare efterträ-

derska behandlas — bara hon har ett sött ansikte och nått figur...

Frånvarofrekvensen — den skulle man också vilja säga ett par ord om. Genom många års erfarenhet inom industrin vet jag, att de kvinnor som kommer upp i hyggliga förtjänster sällan är borta från arbetet. Förklaringen tycker jag är ganska enkel: de har råd att skicka bort tvätten och betala för att få en del av annat hemarbete utfört. Men när en arbeterskas dagsinkomst är mycket lägre än den hon måste betala en annan för att få vissa stora arbetsuppgifter klarade i hemmet — storstädning, tvätt och liknande — då får man väl inte förvåna sej över att hon ibland stannar hemma en dag och själv utför det där arbetet hemma.

För övrigt vill jag instämma i vad Elin Johansson sa på förbundsmötet: det är bittert att det enda som ska återstå för de äldre kvinnorna är att begära hjälp hos socialvården när deras arbetskraft blir överflödig. Att i tio—femton år vara hänvisad till att leva på socialvård — i bästa fall med ett och annat avbrott i form av något påhugg med städning och tvätt hos andra — det är framtiden för tusentals äldre arbeterskor i dag. Folkpensionen kommer ju först när man fyllt 67 år. Men anser man att vi ska kunna försörja oss genom eget arbete tills vi blir 67, då måste det väl också göras något för att skapa arbetstillfällen åt oss! En av utvägarerna är den som betonades på förbundsmötet: att bygga ut sjuk- och åldrvården. Men då krävs det att samhället är villigt att satsa något på det.

Maria

Den vackra Natalja (Sinaida Kirijenko) och Grigori (Pjotr Glebov) gifts bort till varandra utan att själva bli tillfrågade. Grigori far hoppas därmed kunna skilja sin son från den stolta Aksinja.

STILLA FLYTER DON

Tjugufem år har gått sedan jag läste de första delarna av Scholochovs stora epos om donkosackerna. Men först för ett par år sedan kom jag att läsa den sista delen som ger den smärtsamma upplösningen av deras liv som är romanens huvudpersoner. En del hade jag alltså i ganska färskt minne när jag med stor spänning gick att se Gerassimovs film *Stilla flyter*

Don. Man har så ofta upplevt besvikelser när man sett vad filmmän totat ihop av en bok som man själv haft stor glädje av. Skulle det gå likadant nu?

Det gjorde det inte. Filmen väckte hos mig ett fast beslut att under helgdagarna plocka fram *Stilla flyter Don* igen ur bokhyllan. Så levande blev gestalterna för en att man ovillkorligen ville söka sig till dem igen.

Naturligtvis har den som läst boken den allra största glädjen av filmen. För just så måste ju Scholochov ha tänkt sig Aksinja och just så måste Grigori ha sett ut. Just så måste kosackbröllopet ha artat sig med den stele brudgummen och det uppslupna sällskapet. Och så vild och våldsam och smärtsam måste kampen ha utspelat sig när interventionskrigets fronter gick rätt genom byarna och bröder lyfte vapen mot bröder.

Men den som till äventyrs icke läst boken bör dock inte försumma att se filmen. Det vore stor skada, för det är sannerligen inte ofta vi har tillfälle att se en film av den kvalitén och med den tjustringen och spänningen.

Aksinja (Elena Bystrizkaja) hämtar vatten vid floden.

Det har lyckats dess skapare — regissören, kameramannen och de glänsande skådespelarna — att inför våra ögon levandegöra Scholochovs roman såväl i dess mänskliga som dess samhällskritiska innehåll och i dess mångfald av gestalter och enskilda öden.

*

Detta är inget försök till en filmrecension — bara en rekommendation till alla våra läsare att inte försumma se filmen när den kommer upp på biograferna i era hemorter. Den är inte bara vacker med sina underbara färgbilder från landskapet kring Don, den breda mäktiga floden, mångbesjungen genom århundranden, de vackra män-

Lidelsefull kärlek förenar Aksinja och Grigori. Medan hennes man är inkallad till militärtjänst lever de tillsammans utan tanke på morgondagen.

niskorna, så lidelsefulla i kärlek och hat. Den har också mycket att berätta för oss och en hel del att lära oss.

Den berättar för oss hur ohyggligt rättslöst kvinnornas liv var i det gamla tsaristiska Ryssland. De giftes bort med den föräldrarna valt, antingen de älskade honom eller ej, bara för att öka familjens egendom eller rymma familjekonflikter ur vägen. Männen slog sina hustrur och härskade oinskränkt över dem. Man förstår så väl det hat den kraftfulla Aksinja hyste

EN JULGÄST

Av Selma Lagerlöf

En av dem, som levde kavaljersliv på Ekeby, var den lille Ruster, som kunde transponera noter och spela flöjt. Han var av låg härkomst och fattig, utan hem och utan släkt. Det kom svåra tider för honom, då kavaljersskaran skingrades.

Han hade då inte längre häst och kariol, inte päls eller rödmålat matsäcksskrin. Han måste färdas till fots från gård till gård och bar sin packning inknuten i en blårandig bomullsnäsduk. Rocken knäppte han igen ända upp till hakan, så att ingen kunde behöva veta hur det var beställt med skjortan och västen, och i dess vida fickor förvarade han sina dyrbaraste ägodelar: den isärskruvade flöjten, den platta lomflaskan och notpennan.

Hans yrke var att skriva av noter, och om allt hade varit som i de gamla tiderna, skulle det inte fattats honom arbete. Men för varje gångande år blev musiken mindre övad däruppe i Värmland. Gitarren med sitt murkna sidenband och sina nötta skruvar och det

gentemot sin man och hennes lidelsefulla hängivenhet för den man som hon gett sin kärlek. Hon hade mod att inför hela byn bekänna sin kärlek, hon bar sitt huvud högt ty hon älskade och var älskad. För henne fanns ingen tvekan, men det räckte inte till att förändra hennes liv. Grigori, som ägde hennes kärlek, var inte i stånd att genomskåda de samhälleliga förhållandena och ta ställning för folket och därmed för sin egen och Aksinjas lycka. Just hans obeslutsamhet ställde honom i en skev situation, han hängde fast vid det gamla och vid den falska stoltheten om de »fria kosackerna». Så blev han ingens vän och allas fiende. Just denna obeslutsamhet förde till skeppsbrott såväl i hans personliga liv som i hans samhälleliga. Han blev en ensam och bruten man och i den gripande slutcenen, sedan han ensam begravt sin älskade Aksinja, står han där med sin lille son i armarna. Det är allt han har kvar.

Men det är också ett löfte: att efter kampens smärta och vånda skulle det växa upp en ny generation vid Don, som fri från hat och tvedräkt bygger ett ljusare och rättfärdigare liv på stäppen kring den mäktiga floden.

buckliga valthornet med urblekta tofsar och snören flyttades upp på den skräpiga vinden, och dammet lade sig tumstjockt över de långa, järnbeslagna fiollådorna. Men ju mindre den lille Ruster fick att göra med flöjten, desto mer måste han sköta om lomflaskan, och till sist blev han rent försupen. Det var stor synd om den lille Ruster.

Än så länge blev han mottagen på herrgårdarna som en gammal vän, men det var jämmer, då han kom, och glädje, då han gick. Det luktade snusk och brännvin om honom, och bara han hade fått ett par supar eller en toddy, blev han oredig och berättade otrevliga historier. Han var de gästfria gårdarnas plåga.

En jul gick han till Lövdala, där Liljekrona, den store fiolspelaren, hade sitt hem. Liljekrona hade också varit en av Ekebykavaljererna, men efter majorskans död drog han till sin goda gård Lövdala och förblev där. Nu kom Ruster till honom dagarna före julaftonen, mitt i stöket, och begärde arbete. Liljekrona gav honom litet notskrift att syssla med.

»Du skulle hellre ha låtit honom gå genast,» sade hustrun, »nu drar han nog ut så länge med detta, att vi måste behålla honom här över julafton.»

»Någonstans måste han ju vara,» svarade Liljekrona. Och han bjöd Ruster på toddy och brännvin, höll honom sällskap och levde om hela Ekebytiden med honom. Men han var förstämd och leddes vid honom, han som alla de andra, fast han inte ville låta märka det, ty gammal vänskap och gästfrihet voro honom heliga.

I Liljekronas hem hade de nu i tre veckors tid rustat sig för att taga emot julen. De hade levat i otrevnad och brådska, vakat sina ögon röda vid talgljus och törsticker, frusit i boden vid köttsaltningen och i bryggshuset vid ölbrygden. Men såväl hustrun som tjänstefolket hade underkastat sig det alltsammans utan knot, för de visste, att då alla sysslor voro slutade och den heliga kvällen ingick, skulle en ljuv förtrollning sänka sig över dem. Julen skulle verka, att skämt och gyckel, rim och lustigheter skulle komma dem på tungan alldeles utan ansträngning. Allas fötter skulle få lust att svinga i dans, och ur minnets mörka vrår skulle danslekarnas ord och melodier komma fram, fastän man alls inte kunde tro att de funnos kvar där. Och så skulle allesamman bli så goda, så goda.

När nu Ruster kom, tyckte hela hushållet på Lövdala, att julen var förstörd. Hustrun och de äldre barnen och de gamla trojänarna voro alla av

samma mening. Ruster väckte hos dem en kvävande ångest. De voro rädda för att när han och Liljekrona började tumla om i de gamla minnena, så skulle konstnärsblodet flamma upp hos den store fiolspelaren, och hans hem skulle förlora honom. Fordom hade han inte länge kunnat stanna i hemmet.

Ingen kan beskriva hur de nu älskade husbonden där på gården, sedan de hade fått behålla honom hos sig ett par år. Han var mycket för sitt hem, synnerligast om julen. Han hade inte plats i någon soffla eller gungstol, utan på en hög, smal, glattsiten träbänk i spiselvrån. När han hade kommit upp där, red han åstad på äventyr. Han for runtom jorden, steg upp till stjärnorna och högre ändå. Han ömsom spelade och talade, och allt husfolket samlades omkring honom och hörde på. Hela livet blev stolt och skönt, då denna enda själs rikedom överstrålade det.

Därför älskade de honom, såsom de älskade julen, glädjen, vårsolen. Och när den lille Ruster kom, var deras julfrid förstörd. De hade arbetat fåfängt om denne skulle komma att locka bort husbonden. Det var orättfärdigt att den suparen skulle sitta vid julbordet i ett fromt hus och fördärva all julglädjen.

*

På julaftonens förmiddag hade den lille Ruster sina noter färdigskrivna, och han nämnde då några ord om att han borde ge sig av, fast det naturligtvis var hans mening att stanna.

Liljekrona hade blivit påverkad av den allmänna förstämningen och sade därför helt tamt och matt, att det var väl bäst att Ruster stannade där han var julen över.

Den lille Ruster var eldfängd och stolt. Han vred upp sina mustascher och skakade det svarta artisthåret, som stod likt en mörk sky över hans huvud. Vad menade Liljekrona? Skulle han stanna, därför att han inte hade andra ställen att fara till? Å, tänk bara hur de sutto och väntade på honom på de stora järnbruken i Bro socken! Gästrummet var i ordning, välkomstbägaren fylld. Han hade en sådan brådska. Han visste bara inte till vem han skulle resa först.

»Bevars väl», svarade Liljekrona, »du skall nog få fara».

Efter middagen lånade den lille Ruster häst och släde, päls och fäll. Drängen från Lövdala skulle skjutsa honom till något ställe i Bro och köra raskt undan, för det såg ut att bli yrväder.

Ingen trodde att han var väntad eller att det fanns ett enda ställe i trakten, där han var välkommen. Men de ville så gärna bli av med honom, att de fördolde detta för sig och läto honom fara. »Han har själv velat det,» sade de. Och så tänkte de, att nu ville de vara glada.

Men då de vid femtiden samlades i salen för att dricka te och dansa omkring julgranen, var Liljekrona tyst och förstämd. Han satte sig inte på äventyrsbänken, han rörde inte vid te

eller punsch, han mindes ingen polska, fiolen var i olag. De som kunde leka och dansa finge göra det utan honom.

Då blev hustrun orolig, barnen blevo missnöjda, allt i hela huset gick på tok. Det var den bedrövligaste julafton.

Gröten skar sig, ljusen fräste, veden rykte, vinden rörde upp yrväder och blåste bitter köld in i rummen. Drängen som skjutsade Ruster kom inte hem. Hushållerskan grät och pigorna grälade.

Äntligen påminde sig Liljekrona, att ingen kärve hade blivit utsatt åt sparvarna, och han klagade högt över alla kvinnorna omkring honom, som övergävo gammal sed och voro nymodiga och hjärtlösa. Men de förstodo nog, att det som pinade honom var samvetskval över att han hade låtit den lille Ruster resa bort från hans hem på själva julaftonen.

Bäst det var gick han in i sitt rum, stängde dörren och började spela, så som han inte spelat, sedan han hade upphört att vandra. Det var hat och hån, det var längtan och storm. »Ni tänkte binda mig, men ni skall smida om edra fjätrar. Ni tänkte göra mig småsinnad som ni själva. Men jag drar ut i det stora, det fria. Vardagsmänniskor, hemtrålar, fånga mig om det står i er makt!»

Då hustrun hörde tonerna sade hon: »I morgon är han borta, om inte Gud gör ett under. Nu har vår ogästvänlighet framkallat just det, som vi tänkte oss kunna undvika.»

*

Emellertid reste den lille Ruster omkring i yrvädrer. Han for från den ena gården till den andra och frågade om där fanns arbete för honom, men han blev ingestådes mottagen. Man bjöd honom inte ens att stiga ur släden. Somliga hade huset fullt av främmande, andra skulle resa bort på själva juldagen. »Far till nästa granne!» sade de allesamman.

Han kunde väl få komma och förstöra ett par vardagars trevnad, men inte julaftonens. Året hade endast en julafton, och åt den hade barnen glatt sig hela hösten. Inte kunde man sätta den karlen vid ett julbord, där det fanns barn. Förr hade de gärna tagit emot honom, men inte nu, sedan han hade blivit försupen. Var skulle man göra av den fyren? Drängstugan var för simpel och gästrummet för fint.

Sålunda fick den lille Ruster köra från gård till gård i det piskande yrvädrer. De våta mustascherns hängde slappa ned över munnen, ögonen voro rödsprängda och töckniga, men brännvinet blåste bort ur hans hjärna. Han började undra och förvåna sig. Var det möjligt, att ingen ville ta emot honom?

Så såg han med ens sig själv. Han såg hur ömklig och förfallen han var, och han begrep att han var människorna förhatlig. »Det är förbi med mig», tänkte han. »Det är förbi med notskrivningen, det är förbi med flöjten. Ingen på jorden behöver mig, ingen har barmhärtighet med mig.»

Yrvädrer snurrade och lekte, rev upp snödrivorna och vräkte ihop dem igen, tog en snöpelare i famnen och dansade utåt fältet, lyfte en flinga skyhögt och körde en annan ner i en grop. »Så är det, så är det», sade den lille Ruster, »medan man dansar och far är det lek, men när man skall ner i drivan, bäddas ner och gömmas, då är det bedrövelse och sorg.» Men ner skulle de alla, och nu var det hans tur. Tänk, att han nu var kommen till slutet!

Han frågade inte mer efter vart drängen körde honom. Han tyckte att han åkte in i dödens land.

Den lille Ruster brände inga gudar under den färden. Han förbannade inte flöjtspelet eller kavaljerslivet, han tänkte inte att det hade varit bättre för honom, om han hade plöjt jorden eller sytt skor. Men däröver klagade han, att han nu var ett utspelat instrument, som glädjen inte längre kunde använda. Ingen anklagade han, ty han visste, att då valthornet är sprucket och gitarren inte håller stämning, så måste de bort. Han blev med ens en mycket ödmjuk man. Han förstod, att det skulle bli slut med honom nu på julaftonen. Hungern eller kölden skulle förgöra honom, ty han förstod ingenting, dugde till ingenting och hade inga vänner.

Då stannade släden, och med ens blev det ljust omkring honom, och han hörde vänliga röster, och det var någon som hjälpte honom in i ett varmt rum och någon hällde i honom varmt te. Pälsen rycktes av honom, och flera människor ropade att han var välkommen, och varma händer gnodo liv i hans valna fingrar.

Han blev så yr i huvudet av allt detta att han inte kom till sans på väl en kvart. Han kunde omöjligt begripa, att han hade kommit åter till Lövdala. Han hade alls inte varit medveten om att drängen hade tröttnat på att fara omkring i yrvädrer och vänt om hem.

Inte heller förstod han varför han nu blev så väl mottagen i Liljekronas hus. Han kunde inte veta, att Liljekronas hustru förstod vilken tung färd han hade gjort denna julafton, då han hade blivit avvisad vid varje port, där han klappat på. Hon hade fått ett så stort medlidande med honom, att hon glömdes sitt eget bekymmer.

*

Liljekrona fortsatte med det vilda spelandet inne i sitt rum. Han visste inte av att Ruster var kommen. Denne satt emellertid i salen med hustrun och barnen. Tjänstfolket, som också brukade vara där på julaftonen, hade flytt ut i köket från ledsamheten och herrskapet.

Hustrun dröjde inte att sätta Ruster till arbete. »Ruster hör väl», sade hon, »att Liljekrona inte gör annat än spelar hela kvällen, och jag skall se till dukningen och maten. Barnen äro rent övergivna. Ruster får ta hand om de här två minsta.»

Barn var det slags folk som lille Ruster haft minst umgänge med. Han

hade varken råkat dem i kavaljersflygeln eller i soldattältet, varken på gästgivargårdar eller landsvägar. Han var nästan blyg för dem och visste inte vad han skulle säga, som var fint nog för dem.

Han tog fram flöjten och lärde dem fingra på klaffar och hål. Det var en fyraåring och en sexåring. De fingo sig en lektion på flöjt och voro djupt intresserade av den. »Detta är A», sade Ruster, »och detta är C», och så tog han tonerna. Men de små ville veta vad det var för A och C, som skulle spelas.

Då tog Ruster fram notpapper och ritade ett par noter.

»Nej», sade de, »det är inte rätt.» Och de sprungo åstad efter en abc-bok.

Då började lille Ruster förhöra dem på alfabetet. De kunde och kunde inte. Det var skralt med vetandet. Ruster blev ivrig, fick piltarna upp på var sitt knä och började lära dem. Liljekronas hustru gick ut och in och hörde på helt förvånad. Det lät som en lek, och barnen skrattade hela tiden, men lärde sig gjorde de.

Ruster höll på en stund, men han var inte rätt närvarande vid det som han gjorde. Han välvde på de gamla tankarna ute ifrån yrvädrer. Detta var gott och behagligt, men för honom var det i alla fall slut. Han var utsliten. Han skulle kastas bort. Och rätt som det var, slog han händerna för ansiktet och började gråta.

Liljekronas hustru kom hastigt fram till honom.

Ruster,» sade hon, »jag kan förstå, att han tror att allt är slut för honom. Det går inte för honom med musiken, och han förstör sig med brännvinet. Men det är inte slut än, Ruster.»

»Jo», snyftade den lille flöjtspelaren. »Ser han, att sitta så som i kväll med de små, det vore något för honom, det. Om han ville lära barn läsa och skriva, så skulle han om igen bli välkommen överallt. Det är inga ringare instrument detta att spela på, Ruster, än flöjt och fiol. Se på dem, Ruster!»

Hon ställde de två små framför honom och han såg upp, blinkande, som om han sett in i solen. Det var, som om hans små töckniga ögon hade svårt att möta barnens, som voro stora, klara och oskyldiga.

»Se på dem, Ruster!» uppmanade Liljekronas hustru.

»Jag törs inte», sade Ruster, för det var honom som en skärseld att genom de vackra barnaögonen se in i de oöfläckade själarnas skönhet.

Då skrattade Liljekronas hustru högt och glatt. »Så skall han få vänja sig vid dem, Ruster. Han kan stanna i mitt hus som skolmästare det här året.»

Liljekrona hörde sin hustru skratta och kom ut ur sitt rum.

»Vad står på? sade han. »Vad står på?»

»Ingenting annat», svarade hon, »än att Ruster har kommit igen och att jag har satt honom till skolmästare för våra små pojkar.»

Liljekrona blev alldeles häpen. »Törs du?» sade han. »Vågar du? har han lovat att sluta upp — — —»

Forts. å sid. 17

Upproret i skrivmaskinen

Det var en gång en skrivmaskin. Den hade 29 bokstavsarmar och det var dess barn. Skrivmaskinen brukade säga till dem: »Vi är en stor familj, och i en familj måste allt gå som smort.»

Och det gick som smort, ska ni tro! Bokstäverna arbetade som yrkeskunniga tryckare och släppte inte minsta pappersbit ur maskinen utan att den var fint och snyggt tryckt. Arbetet gick som en dans och rad fogades till rad. Ingen enda bokstav strejkade. Så snart en bokstav utfört sitt arbete återvände den till sin plats och höll sej lugn för att inte störa de andras arbete.

Så gick det bra i flera år och vår maskin var belåten. Den hade alltid fullt upp med arbete och klarade det snabbt. Och när kvällen kom fick den sin välförtjänta vila. Det var bara en gång som den måste stoppa upp mitt i arbetet, mitt i ett brev. Det hände när bokstäverna just höll på att skriva ett brev till barnen. De skrev:

»... När man hjälps åt i arbetet går det lättare än när var och en gör som han bäst tycker. Håll därför alltid ihop och lär er av vår skrivmaskinskör.»

Men just då klingade den lilla alarmklockan: »Fel! Fel!»

»Hör upp!» ropade skrivmaskinen, »det har blivit ett fel, vi måste skriva om det sista ordet!»

Och skrivmaskinsarmen som hette Sven tryckte ett S. Då hoppade Karin upp och satte ett k på papperet. Efter henne kom Ragnar med ett r — men sedan stod allt stilla.

»Inga, hur är det fatt?» ropades det från alla sidor. »Är du sjuk? Har du ont i huvudet? Ska vi hämta reparatören?»

Inga snörpte bara på munnen och sa: »Jag skriver inte, för jag har inte lust».

Men Inga snörpte bara på munnen och sa: »Jag skriver inte, för jag har inte lust.»

»Vad säger du», suckade maskinen, »vill du inte skriva?»

»Skandall!» skrek Anita.

»Har man hört på maken!» ropade Olga. »Hon ödelägger hela brevet!» skrek Eva.

»Du markatta där!» mumlade Ulla.

Efter att Ingas närmaste systrar, självljuden, så bestämt fördömt hennes uppträdande, tog medljuden till orda.

»Kasta ner henne från maskinen», fräste Sven.

»Att förstöra brevet för oss på det sättet!» sa Ville.

»Det är det fräckaste jag sett!» hojtade Ragnar.

»Kasta ut henne!» skrek Göran.

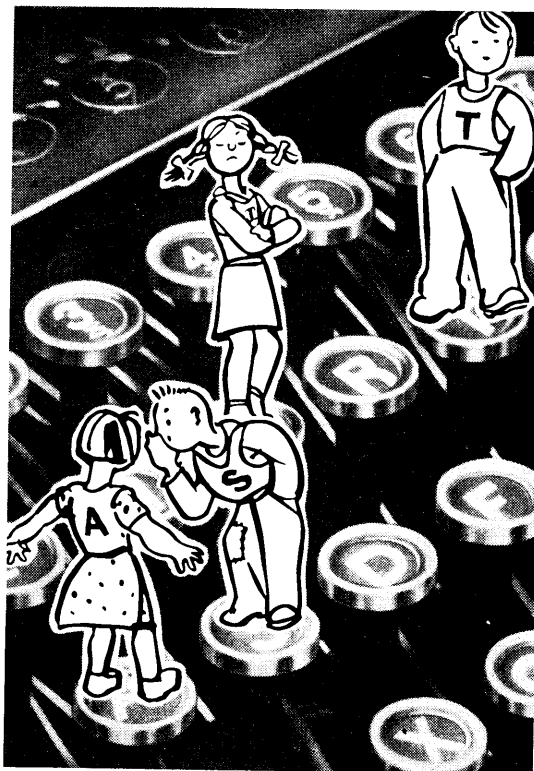
Maskinen sa med förebrående stämma: »Inga, Inga, hur kan du ta dej till att störa dina kamraters arbete på det här sättet. Vet du då inte att du inte kan leva utan dem?»

Men Inga var tjurig: »Jag vill inte skriva mera. Och ni ska nog få se att det blir ni som inte kan klara er utan mej!»

Nu blev det för mycket för de andra.

»Vem är det som inte kan klara sej? Våga dej bara att säga det en gång till!» skrek Ville.

»Stryk — det är vad hon förtjänar!» ropade Zakarias.

Men då sa maskinen: »Lugn i huset! Inga är inne på fel väg och det måste man lugnt och sansat förklara för henne.»

»Och om jag är inne på fel väg så angår det väl inte er!» sa Inga uppno-sigt. »Jag är trött på det eviga klapp-randet ihop med er. Från och med nu ska jag arbeta för mej själv. Då kommer ni nog att få märka vad jag betyder.»

»Det är det ingen som betvivlar», sa maskinen. »Men du är inte betydelsefullare än de andra bokstäverna. Kom nu, kamrater, vi ska visa Inga, hur vi kan klara oss utan henne! Vi gör helt enkelt så att överallt där Inga skulle stå klappar vi ner ett annat tecken, exempelvis ett tankstreck, och jag slår vad om att barnen i alla fall kommer att förstå vårt brev.»

»Det är ett bra förslag, vi skriver utan Inga!» ropade bokstäverna. Och utan att tveka fortsatte de sitt brev till barnen: »V— har bl—v—t uppehållna en smula för att en medarbetare lämnat oss — st—cket. Nu ber v—er att skr—va t—ll oss och berätta om n— förstått detta brev fast v— överallt —stället för en bestämd bokstav var—t tvungna att skr—va ett tankstreck.»

Om ett par dagar kom barnens svar: »Vi har förstått hela brevet. Men försök tala förstånd med Inga! Ett brev

Så fick tankstrecket en väldigt viktig uppgift: överallt där det skulle stå »i» måste maskinen skriva ett tankstreck . . .

där alla bokstäverna är med är naturligtvis mera läsligt.»

»Ser man på», sa Inga, »till och med barnen erkänner att jag är mycket betydelsefull! Jag ska genast skriva ett tackbrev till dem. Det ska jag klara själv.»

»Vad säger du?» frågade maskinen. »Ska du skriva alldeles ensam? Ja, gärna för mej. Visa oss nu vad du duger till.»

»Ur vägen med er», sa Inga, »så jag kommer åt att skriva.»

Och hon började klappa:

Iiii iiii iiii

Längre kom hon inte. De andra bokstäverna höll på att kikka av skratt. Göran skrek: »Vilken underbar dikt: Iiii iiii iiii!».

Och maskinen sa: »Inga, ser du inte att ditt skrivande är rena vanvettet? Tror du någon kan begripa en sats som består av bara i? Skriv nu en gång: Kära barn!»

Och Inga skrev: Iiii iiii. . .

En julgäst . . .

Forts. från sid. 15

»Nej,» sade hustrun, »Ruster har ingenting lovat. Men det blir mycket han får taga sig i akt för, när han var dag skall se små barn i ögonen. Om det inte hade varit jul skulle jag väl inte ha vågat detta, men när Vår Herre tordes sända ett litet barn, som var hans egen son, in bland oss syndare, så försökte jag också jag låta mina små barn försöka rädda en människa.»

Liljekrona kunde inte alls tala, men det ryckte och slet i varenda rynka i hans ansikte, såsom alltid då han hörde något storslaget.

Sedan kysste han sin hustru på handen så fromt som ett barn som ber om förlåtelse, och ropade högt: »Alla barnen ska komma och kyssa mor på hand!»

Det gjorde de, och sedan hade de en god jul i Liljekronas hem.

Maskinen skrattade: »Ordet barn har ju bara fyra bokstäver och du har skrivit fem stycken i!»

»Det femte i:et betyder ett utrops-tecken,» förklarade Inga.

De övriga bokstäverna höll sig för magen av skratt.

Maskinen fortsatte: »Om barnen ska kunna förstå brevet måste du bredvid varje I skriva vad det betyder. Och för att kunna göra det behöver du de andra bokstäverna. Men de kommer inte att hjälpa dej därför att du inte vill hjälpa dem. För att säga sanningen så är ditt skrivande alldeles värdelöst utan dem.»

»O, det är gräsligt», snyftade Inga. »Jag kan alltså inte leva utan er! och ni bara skrattar åt mej. . .»

Maskinen försökte lugna henne: »Men allt är ju bra nu. Du har ju insett att du hör samman med oss och att du inte kan göra någonting ensam. Jag är säker på att dina kamrater kommer att förlåta dej.»

Bokstäverna ropade: »Inte behöver

det pratas om det mera! Allt är bra igen.»

»Sluta upp att lipa nu», viskade maskinen. »Vi kan ju heller inte leva utan dej! Vi är ju hänvisade till varandra — och det är väl inget att vara ledsen för! Det är bara dumsnutar, såna som inte ser att vi behöver varandra, som söker sin lycka på egen hand. Vi måste hjälpas åt, då blir allt arbete lättare. Däri ligger den sanna friheten och självständigheten. Glädje och munterhet gör vårt gemensamma arbete lätt. Vi är en stor familj och i en familj måste alla hjälpas åt. Skynda dej nu, Inga, och skriv ett nytt brev samman med oss, i stället för det andra som du fördärvade.»

»Det är klart att jag vill göra allt vad jag kan», ropade Inga.

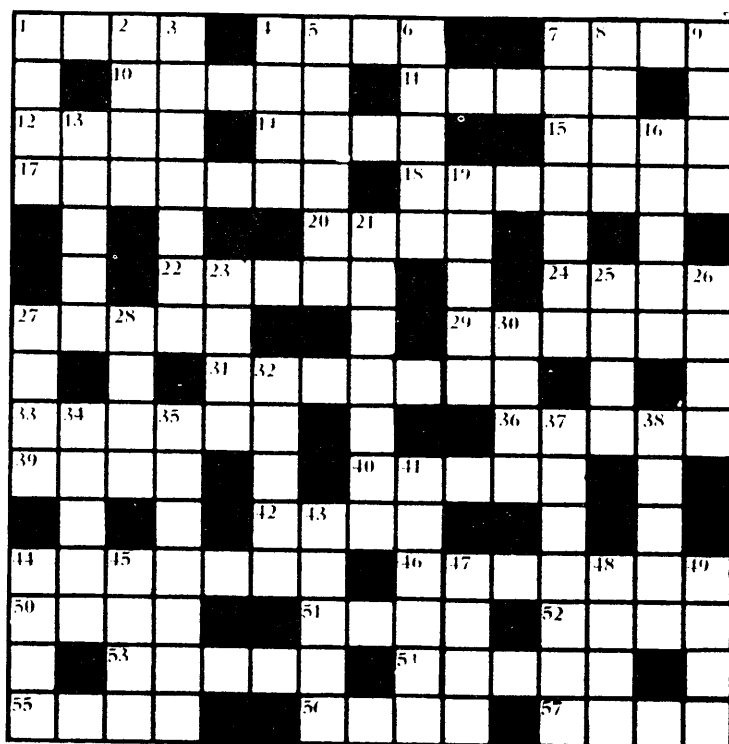
Och nu arbetade våra bokstäver precis som förut. Ingen bokstav tjurade, var och en gjorde sitt. Och resultatet blev det näste brev de någonsin skrivit. Och allesamman var med och undertecknade det. Så här slutade brevet:

Vi avslutar vårt brev med ett hjärtligt "klapp-klapp" och många hälsningar. Måtte ert samarbete bli lika bra som vårt är nu, önskar alla skrivmaskinens bokstäver:

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V X Y Z Å Ä Ö

KORSORD NR 1

VÅGRÄTA ORD

1. Vår främsta nyårsönskan.
4. Har namnsdag i juni.
7. Buske som blommor vackert om våren.
10. Kommer ihåg.
11. Plagg som man behöver två av.
12. Tar jätten i sagan.
14. Lång så här års.
15. Ej.
17. För snabb förbindelse.
18. Är väl den skrytsamme.
20. Har väl minsta hus.
22. Kämpade.
24. Huvudstad.
27. Land som är halvö.
29. Bör väl arbetsresultatet.
31. Farlig »leksak» bland en del ungdomar.
33. Brukar man vid julen.
36. Mindre önskvärt resultat av nr 33.
39. Har den förlorat som intet har kvar.
40. Flicknamn.
42. Sjal.
44. Känd filmskådespelerskas förnamn.
46. Av lingonris eller buxbom gjordes många sådana till jul.
50. Rysk stad.
51. Halvö och godis.
52. Har lämnat djupa spår i Sydamerikas kultur.
53. Längtar mången till semestern för att få göra.
54. Flicknamn.
55. Har fått skuld för mycket.
56.skri.
57. Hål i marken.

LODRÄTA ORD

1. Trivs alen med men knappast vi.
2. Pojkenamn.

3. Varjehanda.
4. Är.
5. Är nordan.
6. Blommor när sommaren är på upphällningen.
7. Var det åtgång på till julen.
8. Har också högsåsong vid juletid.
9. Tal i dagligt tal.
13. Fler än man kan räkna.
16. Något för den törstige.
19. Hjärtlöst.
21. Förstörd.
23. Har både lon och huskatten.
25. Fiskedon.
26. Luktat illa.
27. Kan vara mjuk eller hård.
28. Brukar inövas.
32. Barn har ingen sådan, hette det förr.
34. Träd.
35. Rev.
37. Mycket som utges för det är det knappast.
38. Angår inte andra.
41. Spelar stor roll i våra dagar.
43. Vidgår inte.
44. I Dalarna.
45. Sysslar med semesterproblem och annat trevligt.
47. Samman med upp blir det ett slags uppställning.
48. Snabb.
49. Dito.

Lösningarna skall vara oss tillhanda senast den 25 februari. De tre först öppnade rätta lösningarna belönas med bokpriser. Märk kuvertet »Korsord nr 1».

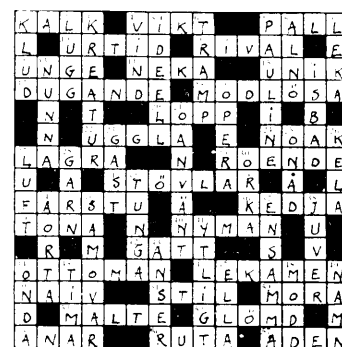
Sydafrika . . .

Forts. från sid. 9

medfödda rätt utan hänsyn till hudfärg, ras, kön eller övertygelse.

I april 1956 tillkännagav justitieministern inför parlamentet att polisen stod i begrepp att företa 200 arresteringar för, som han påstod, högförräderi. Hem och tjänsterum genomsköts, men inte förrän i december samma år gjordes några anhållanden. Då åtalades 156 personer, därav 19 kvinnor, från alla delar av landet och av alla i Sydafrika befintliga raser. Rättegången mot dem fortgår ännu fast under tiden många frigivits. Av kvinnorna står fortfarande fem under åtal, samtliga medlemmar av federationen av Sydafrikas kvinnor. Avsikten med processen har tydligen varit att försöka skrämja de gensträviga organisationerna och för en längre tid beröva dem deras ledare. Med all önskvärd tydlighet framgår detta av de restriktioner som ålagts en av de frigivna kvinnorna — Nationell sekreterare i kvinnofederationen och med en rad poster i andra organisationer, känd som utomordentlig talare och organisatör. Hon har nämligen förbjudits att under fem år bevista några möten och är under samma tid hänvisad till att vistas i Johannesburg (!). I regeringens stora anklagelseskraft framhålls att »vissa politiska organisationer (särskilt kongresserna) bedriver en verksamhet i syfte att befordra ett klasslöst samhälle byggt på jämlikhet mellan ra-

Lösning till korsord nr 7

Pristagare: 1:a pris: Brita Johansson, Videvägen 13, Halmstad, 2:a pris: Edit Eld, Vattängsvägen 4, Lidingö 1, 3:e pris: Maj Britt Olsson, Julaftonsgatan 44, 1 tr., Göteborg N.

serna, och att dessa strävanden inriktats på att med våldsmedel störta den strukturer på vilken den nuvarande staten vilar».

Vid domstolens sammanträde i mitten av oktober begärde försvaradvokaterna att anklagelsen för konspiration skulle tas tillbaka för 91 personer, av vilka många ej ens närvarit vid de möten varom det var fråga. Och just när tiden för lunchrasten var inne reste sig åklagaren och tillkännagav att anklagelsen togs tillbaka. Det kom som en fullständig överraskning. Senare har det förklarats att åklagaren blivit missförstådd och att rättegången skall fortsättas. En av dem som var närvarande i rättssalen skriver i ett privat brev: »De anklagade lever fortfarande i ovisshet, de kan ej delta i någon form av verksamhet, politisk eller annan, och de flesta har små möjligheter att förtjäna det nödvändiga för sig själva och sina familjer. Den praktiska hjälp som kan lämnas dem genom *Fonden för förräderiprocessens offer* är lika nödvändig som någonsin.»

En annan strid, som särskilt rör kvinnorna, har nyss utkämpats. Det gäller det påbud för afrikaner att bära pass eller s. k. identitetskort, som nu utsträckts till kvinnorna. Under de sista åren har detta påbud förorsakat väldiga demonstrationer på skilda platser över hela landet. Den mest kända demonstrationen ägde rum i Pretoria den 9 augusti 1956, då 20.000 kvinnor begärde företräde för president Strijdom för att till honom överlämna sina protestskrivelser. Presidenten kunde ej anträffas men skrivelserna inlämnades på hans ämbetsrum. Hur bindande och ingående bestämmelserna är kan man sluta sig till av det faktum att *en halv miljon afrikaner* årligen avtjänar fängelsestraff på grund av överträdelse av passlagarna. I slutet av november gick genom svensk press en notis att en specialdomstol i Johannesburg just avkunnat utslag mot 446 afrikanska kvinnor, som den 2 oktober deltagit i en »olaglig demonstration» som protest mot att också afrikanska kvinnor skall inneha identitetskort.

Kanske frågar man sig hur det påtvingade innehavet av registreringskort kan framkalla en så våldsam opposition. Jo, detta kort möjliggör säker kontroll över varje »native» (vilket är det ord för afrikan som

Säkra arbete och utbildning!

Svenska Kvinnors Vänsterförbund som vid sin kongress den 15—16 november 1958 behandlat kvinnornas ställning på arbetsmarknaden och det aktuella sysselsättningsläget har beslutat vända sig till regeringen i följande frågor:

1. De senaste årens utveckling har i vissa fall lett till ökade löneklyftor mellan män och kvinnor. Om likalönen skall kunna genomföras inom rimlig tid måste de fackliga strävandena underbyggas med en lagstiftning som förbjuder kvinnornas diskriminering i arbetslivet. Vi hemställer till regeringen att som ett första steg i denna riktning framlägga förslag om att Sverige — i likhet med 24 andra stater — ratificerar ILO:s konvention nr 100 av år 1951. I syfte att statuera exempel och befordra likalönens genomförande bör regeringen utfärda direktiv som innebär att den statliga förvaltningen tillämpar en rättvisare lönegradsplacering och befordringsgång för kvinnorna.

2. En av förutsättningarna för att kvinnorna skall få större möjligheter till ett stadigvarande förvärvsarbete utom hemmet är ett bättre utbyggande av de sociala institutionerna för mödrar och barn samt ökade möjligheter till deltidsarbete medan barnen är små. Vi hemställer att regeringen måtte utfärda direktiv om en *djävare tillämpning av deltidsanställning i*

den statliga och kommunala sektorn av arbetslivet.

3. Då sambeskattningen genom sin nuvarande utformning allvarligt motverkar kvinnornas intresse att skaffa sig den utbildning som är nödvändig om de i framtiden skall hävda och förstärka sina positioner på arbetsmarknaden, hemställer vi att ett förslag till revidering av sambeskattningsgrunder snarast framläggas.

4. Vi kan inte acceptera att vare sig män eller kvinnor avskedas utan att annat arbete och därför nödvändig omskolning erbjuds dem. Vi hemställer till regeringen att vidtaga snabba åtgärder för att i samråd med kommuner och landsting utarbeta en plan för beredskapsarbeten åt kvinnorna bl. a. genom utbyggande av öppen sjuk- och äldreomsorg, sociala institutioner för mödrar och barn, skolbespisningens slutliga genomförande i hela landet m. m.

5. De åtgärder som ovan skisserats är emellertid otillräckliga för att motverka den dolda arbetslösheten bland gifta kvinnor inte minst i områden med otillräcklig differentiering av näringslivet och för att bereda ungdomen bättre utkomstmöjligheter. Vi anser därför att åtgärder måste vidtagas för att på längre sikt trygga rätten till arbete för de ständigt ökande skikt av kvinnor och ungdom som behöver och önskar förvärvsarbete. Och att kvinnlig ungdom ges samma möjligheter till utbildning på olika yrkesområden som den manliga ungdomen.

(Uttalande antaget vid SKV:s förbundsmöte 15—16 nov. 1958.)

myndigheterna använder). Att han — nu också hon — är bokförd som afrikan innebär att vederbörande är hänvisad till vissa arbetsområden, att när de undantagsvis arbetar i ett mer kvalificerat yrke — t. ex. som lärare eller sjuksköterska — måste de gå för fastställd, lägre lön än en vit, att de, när det gäller uppfostran och utbildning, är hänvisade till vissa — naturligtvis sämre — möjligheter än de vita, att vid ingående av äktenskap båda kontrahenterna med detta identitetskort måste bevisa att de tillhör samma folkgrupp — och vi bör komma ihåg att gränsen mellan vit och afrikan kan stundom vara mycket svår att fastställa. Det är ett system som under några år inte heller var främmande i Europa — och spåren förskräcker.

Kontrollen underlättas genom att identitetskortet varje vecka skall ha

arbetsgivarens påskrift. Vederbörande är skyldig att alltid bära det på sig och till yttermera visso företar polisen oupphörliga räder, ofta nattetid, i »lokationerna» — de områden utanför städerna som reserverats till bostäder för afrikaner. Detta har lett till en outhärdlig förföljelse, som ofta kulminerar i misshandel — även av allvarligaste art. Män döms till böter, till fängelse, sänds till tvångsarbete ut på landet. Man bör inte förundra sig över att kvinnorna vägrar att låta sig införlivas i detta system.

Hur skall framtiden gestalta sig för Sydafrika? President Strijdom har efterträtt av dr Verwoerd »den mest fanatiska och ytterliggående och samtidigt den intellektuellt mest framstående av nationalisterna», som någon yttrat. Vad skall den session i parlamentet, som börjar nyåret 1959, bära i sitt sköte? S. F.

Det väsentligaste

Jag vill leva mitt liv bland människor som vill fred.

Jag menar inte dem som gärna vill fred.

Jag menar dem som knyter näven och gör en insats för fredens skull.

Vem som skrivit ovanstående vet jag faktiskt inte. Det gör också detsamma. Det väsentliga är att han eller hon därmed sagt något mycket väsentligt: det räcker inte med att så där i största allmänhet vilja fred och framåtskridande, man måste också vara beredd att sätta in något för det man vill. Ord och goda önskingar är inte tillräckligt. Stannar det bara vid det, ja då gäller vad en norsk diktare säger, att »intet er mere som skrift i sand end l ø f t e r om kjærlighet».

*

Vi har nyss önskat varandra Gott nytt år. Ännu svirrar »god fortsättning» i luften. Det säger man till höger och vänster, det hör liksom till. Om de personliga problem alla de som önskas »god fortsättning» av oss dras med vet vi väl i allmänhet mycket lite. Innerst inne bär vi ju var och en på våra personliga bekymmer, våra förhoppningar och önskingar. Det kan gälla vår egen eller oss närståendes hälsa. Liksom de farhågor som är förbundna med den ökade arbetslösheten har ställt frågan om arbete och utkomst under det nya året högt upp på nyårets önskelista.

Men man kan inte och får inte begrava sig bara i sina egna problem. Man måste söka sig ut, ta del i kampen för de stora problemens lösning, de problem som gäller oss alla. Och där har vi främst frågan om freden. Den frågan överkuggar alla andra, av den avhänger allt annat. Därför kräver den också ett maximum av insatser av alla dem som inser dess betydelse. Tänk bara på i hur många hem man förtvivlat brottas med sjukdomar som det nu inte ges någon bot för — men som kanske skulle kunna botas om större medel komme forskningen till del. Men anslagen till forskningen är mycket snålt tilltagna — därför att så mycket av folkets pengar går till krigsrustningar. Att arbeta för freden, att kämpa för minskade rustningsutgifter — det är att kämpa för livet mot dödens krafter.

Ett gott nytt år i den kampens tecken det önskar vi alla våra trogna medarbetare, alla er som vet att viljan till fred kräver mera än ord, som »knyter näven och gör en insats för fredens skull».

BRITA

Budskap till stormakterna

På initiativ av KDV reste en internationell kvinnodelegation den 28 november till Genève och överlämnade till representanterna för de tre stormakterna vid konferensen för inställande av kärnvapenproven ett budskap från kvinnorna. I delegationen, som leddes av KDV:s generalsekreterare, fru Carmen Zanti, ingick också medlemmen av SKV:s förbundsstyrelse, rektor Honorine Hermelin-Grönbech.

I budskapet hette det bl. a.

»Vi ger uttryck för kvinnornas vilja när vi till Er, ledare för de tre stormaktenas delegationer på denna konferens, riktar en inträngande vädjan att göra allt för att komma fram till en överenskommelse om ett

100 sökande till . . .

Forts. från sid. 8

na men att man misslyckats. Och när det nu stramar åt på arbetsmarknaden blir det väl än svårare att intressera någon. Vi fick emellertid löfte av de kommunala myndigheterna att man skulle göra en förnyad framställning hos arbetsmarknadsstyrelsen.

Vid vår uppvaktning framförde vi också tanken att kommunen borde starta någon industri när nu inga privata firmor visat sig intresserade. Något egentligt svar på den frågan fick vi inte. Vi är tacksamma för tips från andra orter — kanske vi därmed kan komma fram till mera konkreta förslag att ställas hos de kommunala myndigheterna.

Tidningen

V I K V I N N O R

Redaktör och ansvarig utgiv.:
VALBORG SVENSSON

I redaktionskommittén:
SIGNE FREDHOLM
BIRGIT JANSSON

*

Utkommer med nio nr per år
Prenumerationspris per år 5 kr
Lösnummer 60 öre

Postgiro: 513 23. - Norrtullsgatan 5, ½ tr. Stockholm Va

SVENSKA KVINNORS
VÄNSTERFÖRBUND
Tel. 32 80 96

Tryckeri AB Plantryck, Sthlm, 1959

ofördröjligt och slutgiltigt inställande av kärnvapenproven.

De allvarliga och inträngande varningarna från tusentals framstående vetenskapsmän i många länder om de ohyggliga verkningarna och farorna av dessa försök har skakat världen. Kvinnorna och mödrarna förstärker därför sina protester. Ett fortsättande av dessa prov skulle betyda en förbrytelse mot livet.»

Minska militäranslagen!

Svenska Kvinnors Västerförbund har vid sin kongress 15—16 november 1958 gett sin fulla anslutning till de båda programpunkter som framlagts av Aktionsgruppen Mot Svensk Atombomb:

»1. Vi motsätter oss under alla förhållanden att kärnvapen införlivas med svenskt försvar.

2. Vi vill fortsatt debatt angående möjligheterna att använda de resurser som nu går till militära ändamål för uppbyggande syften.»

Vår organisation har ända sedan 1949 arbetat för förbud mot atomvapen. Under de sista åren har vi vid upprepade tillfällen hävdad nödvändigheten av att inställa kärnvapenproven. Vi har med tillfredsställelse tagit del av den slutsats som FN:s vetenskapliga kommitté angående verkningarna av radioaktiv strålning offentliggjort i sin rapport där man säger att upphörandet av nedsmittning av omgivningen genom kärnvapenexplosioner kommer att vara till gagn för mänsklig hälsa. Detta uttalande innebär även ett stöd för våra avdelningar i Norrbotten vilka protesterat mot förslaget att utföra prov med svenska atomvapen i denna del av landet.

Vi har länge vänt oss mot militärt slöseri och hävdar att minskade rustningsutgifter är nödvändiga inte minst med tanke på vikten av att få ökade anslag för positiva samhällsuppgifter. Vi anser att de besparingar man kan göra genom en succesiv nedrustning bör komma till användning såväl för sociala reformer i vårt land som för kraftigt ökade bidrag till uppbyggnadsarbete i behövande länder.

(Uttalande vid förbunds-mötet.)